

МАСЛЕННИКОВ

Євген Іванович
evgenmaslennikov@ukr.netд.е.н., доцент, професор
кафедри економіки та
управління, Одеський
національний університет
імені І.І. Мечникова

УДК 330

ГРОШОВО-КРЕДИТНІ
ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ПОПИТУ У
НАЦІОНАЛЬНОМУ
МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ

MONETARY AND CREDIT
INSTRUMENTS OF STATE
REGULATION OF DEMAND IN THE
NATIONAL MACROECONOMIC
ENVIRONMENT

ХАРЬКОВА

Наталія Сергіївна
kharkova96@ukr.netмагістр, Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова

У статті визначено грошово-кредитні інструменти державного регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі. Досліджені основні принципи та цілі грошово-кредитної політики і визначені сценарії проведення грошово-кредитної політики у середньостроковій перспективі.

В статье определены денежно-кредитные инструменты государственного регулирования спроса в национальной макроэкономической среде. Исследованы основные принципы и цели денежно-кредитной политики и определены сценарии проведения денежно-кредитной политики в среднесрочной перспективе.

The article identifies monetary instruments of state regulation of demand in the national macroeconomic environment. The main principles and objectives of monetary policy and certain scenarios of conducting monetary and monetary policy in the medium-term perspective are investigated.

Ключові слова: національна економіка, макроекономічне середовище, грошово-кредитні інструменти, монетарна політика

Ключевые слова: национальная экономика, макроэкономическая среда, денежно-кредитные инструменты, монетарная политика

Keywords: national economy, macroeconomic environment, monetary instruments, monetary policy

ВСТУП

Актуальність теми

Актуальними питаннями залишається необхідність розробки грошово-кредитних інструментів державного регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі, а також визначення основних засад грошово-кредитної політики, таких як: застосування політики плаваючого обмінного курсу, прозорість та незалежність Національного банку України (НБУ), використання процентної ставки як ключового інструменту грошово-кредитної політики.

Державне регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі знаходить своє відображення ще за часів існування таких теорій як кейнсіанство, фізіократія, меркантилізм та марксизм [6].

Грошово-кредитна політика в цілому базується на дослідженнях і розглядається у працях С.В. Міщенко, В.С. Стельмаха, Т.С. Смовженко, В.І. Міщенка та інших.

Але, незважаючи на значну кількість уже досліджених питань, на сьогодні у національному макроекономічному середовищі спостерігається невирішеність ряду проблем, таких як формування грошово-кредитної (монетарної) політики в нашій країні на середньострокову перспективу та визначення основних засад грошово-кредитної політики.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження основних інструментів грошово-кредитної політики в Україні, які застосовуються в системі державного регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці щодо державного регулювання національної економіки, ресурси Internet, нормативно-правові акти, постанови НБУ.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі методи: морфологічного аналізу – при уточ-

ненні понятійно-категоріального апарату дослідження; системного та структурно-логічного аналізу; методу аналогії та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні одним із найважливіших регуляторних органів держави є НБУ, який проводить грошово-кредитну політику з метою забезпечення стійкого розвитку національної економіки України та досягнення запланованих соціально-економічних показників, таких як: обсяг валового внутрішнього продукту, платіжний і торговельний баланси, прогнозований рівень інфляції, розмір дефіциту державного бюджету та джерела його покриття. Важливою ланкою у сфері державного регулювання попиту у національному макросередовищі є грошово-кредитні інструменти.

Щоб дослідити зазначені інструменти необхідно визначити цілі та принципи грошово-кредитної політики. Цілями НБУ є: сприяння фінансової стабільності банківської системи, урегулювання державного боргу, досягнення стабільності національної валюти, забезпечення товарно-грошової збалансованості країни та можливість дотримуватися стійких темпів економічного зростання. Реалізація грошово-кредитної політики базується на принципах: підтримка цінової стабільності в державі, дотримання режиму плаваючого валютного курсу, характер прийняття будь-яких рішень повинен ґрунтуватися на макроекономічному аналізі та прогнозі, НБУ повинен дотримуватися прозорості у своїй діяльності.

Основними інструментами кредитно-грошової політики, які застосовуються у державному регулюванні попиту в національному макроекономічному середовищі є:

– ключова процентна ставка – це така ставка, яка встановлюється НБУ і слугує операційною ціллю для короткострокових процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку;

– тендери рефінансування та тендери з розміщення депозитних сертифікатів НБУ, котрі вживають для згладжування впливу на процентні ставки значних коливань ліквідності на ринку, сприяння збалансованому розвитку грошово-кредитного ринку, ринку цінних паперів та вдосконалення механізму монетарної трансмісії. Додаткові інструменти використовуються на засадах ринкового ціноутворення;

– обов'язкове резервування. Цей інструмент буде застосовуватися для регулювання ліквідності банківської системи і задля зміни ключової процентної ставки на процентні ставки на міжбанківському рівні;

– трансмісійний механізм монетарної політики, який застосовуватиметься для збільшення впливу ключової процентної ставки на макроекономічні процеси, за рахунок: розвитку міжбанківського кредитного ринку та первинного та вторинного ринку цінних паперів.

Валютно-курсова політика сприятиме дотриманню режиму плаваючого валютного курсу. Мається на увазі, що грошово-кредитна політика не буде спрямована на досягнення певного діапазону обмінного курсу, а НБУ зменшуватиме свою присутність і послабить заходи адміністративного регулювання. Основними перевагами плаваючих курсів є те, що

вони не потребують великих резервів, є автоматичними стабілізаторами платіжного балансу, але є недоліки: ризики та невизначеність. НБУ також буде використовувати інтервенції на валютному ринку. Основна мета яких – це накопичення міжнародних резервів та підтримання трансмісії ключової процентної ставки. НБУ здійснюватиме інтервенції на валютних ринках з метою зменшення надмірної мінливості обмінного курсу, що здійснюватиме його можливості в досягненні цілей зі зниження інфляції за рахунок зниження ефекту від впливу курсової динаміки на цінові процеси. Політика валютних інтервенцій формується за рахунок купівлі-продажу іноземної валюти з метою вплинути на національну валюту.

Сучасне державне регулювання національної економіки спирається на емпіричний досвід і різні економічні теорії. Першим етапом вважають меркантилізм (XVI-XVII ст.). За цих часів благородні метали були джерелом багатства, було перевищення експорту над імпортом і вважалося, що держава стає багатшою, якщо володіє більшою кількістю грошей. Другий етап – фізіократи (XVIII ст.) вони бачили як джерело багатства працю в сільському господарстві. Заснував школу економіст Кене. Фізіократи спиралась на те, що уряд не повинен був втручатися в природний хід економічного життя. На третьому етапі (кінець XVIII ст. – початок XIX ст.) сформувалася теорія саморегулювання економіки. Її представники – англійські економісти Адам Сміт і Девід Рікардо. Основною системою економічних відносин вони вважали ринковий механізм, який встановлював рівновагу між попитом і пропозицією і вони заперечували необхідність втручання держави в економіку. Далі виникла марксистська теорія регулювання, заснована Карлом Марксом, в якій йшлося про знищення приватної власності, конкуренції, та уряд повинен був впливати на соціально-економічні процеси в державі. Паралельно з марксистською теорією виникла кейнсіанська теорія. Її засновник – англійський економіст Кейнс, який описав основні інструменти впливу держави на економіку: стимулювання сукупного попиту шляхом заохочення інвестицій, підвищення рівня зайнятості, проведення ефективної фіскальної політики.

На базі класичної теорії виникає неокласична теорія – концепція монетаризму, котра розглядає економіку як саморегулюючу систему; визнає, що інфляція виникає в результаті незадовільної грошової політики держави і рекомендує в економіці застосовувати жорстке регулювання приросту грошової маси, зменшення кредитів і соціальних витрат. Основні ознаки кейнсіанської та монетарної теорії регулювання економіки наведені у табл. 1.

На основі цих теорій виникає сучасне бачення державного регулювання попиту у макроекономічному середовищі. Економічному зростанню нашої держави згідно з прогнозами Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Організації економічного співробітництва та розвитку сприятимуть пом'якшення фіскальної та монетарної (грошово-кредитної) політики, це буде стимулювати споживчий попит, а також зростання обсягів експорту в ланках торгівлі, вирішення проблем із поставками сировини. У середньо-

строковій перспективі планується досягнення показників інфляції на рівні 5 % на кінець 2018 р. за рахунок виваженої монетарної та фіскальної політики НБУ. Основні стримуючі фактори для зростання цін – це низька інфляція в країнах - торговельних партнерах України та помірна мінливість номінального

обмінного курсу. Чинниками за яких ціни будуть зростати є перш за все політика щодо приведення акцизів на алкогольну та тютюнову продукцію за рівнем європейських країн та зростання цін на енергоресурси.

Таблиця 1

Основні ознаки кейнсіанської та монетарної теорії

Кейнсіанська	Монетарна
1. Базується на принципах ефективного сукупного попиту	1. Базується на принципах ефективної сукупної пропозиції
2. Державний сектор економіки	2. Приватизація державної власності
3. Стимулювання конкуренції	3. Стимулювання конкуренції
4. Зростання податків в інтересах збільшення державного попиту	4. Зниження податків
5. Розширення державних соціальних програм	5. Скорочення державних соціальних програм
6. Дефіцитне фінансування і посилення інфляції	6. Зменшення дефіциту в бюджеті, стабілізація грошового обігу

Щоб сприяти фінансовій стабільності НБУ повинен: здійснювати постійний моніторинг усієї фінансової системи; вчасно розгледіти системні ризики фінансової системи і вжити заходи щодо мінімізації цих ризиків; скорочувати обсяги кредитування пов'язаних осіб до такого рівня, який не загрожує роботі банків та банківській системі; розгледіти альтернативи щодо застосування у банках додаткових економічних нормативів, які будуть знижувати рівень доларизації.

Основними ризиками грошово-кредитної (монетарної) політики є зовнішні та внутрішні ризики. К зовнішнім ризикам можна віднести динаміку світових цін на сировинні товари. Наприклад, у разі зменшення цін на сировинні товари надходження від експорту будуть знижуватися і відбуватиметься тиск на обмінний курс гривні. Щоб нейтралізувати зазначений ризик треба провести структурні реформи, які змінять сировинний характер економіки України. К внутрішнім ризикам відносяться бойові дії на сході країни, котрі можуть призвести до негативних соціально-економічних наслідків; повільне впровадження структурних реформ згідно з програмою МВФ; невизначеність для інфляційного розвитку є причиною зміни адміністративно-регульованих тарифів на енергоносії, що може в короткостроковій перспективі відхилити траєкторію інфляції від заданих показників. Для умов нашої держави актуальними є ризики щодо пропозиції продовольчих товарів: введення торговельних обмежень, зміна епізоотичної ситуації та зміна погодних умов. Отже, НБУ продовжуватиме зважено підходити до пом'якшення грошово-кредитної політики держави з відповідними грошово-кредитними інструментами та буде враховувати наступні ризики: можливість підвищення більш швидких, ніж за прогнозами заробітних плат, соціальних виплат з огляду на наближення виборів; зростання споживчого попиту з огляду на циклічне відновлення економічної активності. У міру зменшення інфляційних ризиків НБУ повинен послабити адміністративні обмеження та лібералізувати валютне регулювання. Це все повинне спрямовуватися на розвиток ліквідного валютного ринку, здатного поглинути зовнішні та

внутрішні шоки і створити сприятливе середовище для ведення бізнесу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, грошово-кредитні інструменти державного регулювання попиту у національному макроекономічному середовищі є: ключова процентна ставка, тендери рефінансування, обов'язкове резервування та трансмісійний механізм монетарної політики. В трансформаційних умовах, зростання національної економіки можливе за рахунок пом'якшення фіскальної та монетарної (грошово-кредитної) політики, яка буде стимулювати споживчий попит у національному макроекономічному середовищі. Також НБУ у 2018 р. повинен буде здійснювати постійний моніторинг усієї фінансової системи з її зовнішніми та внутрішніми чинниками та послабити адміністративні обмеження, щоб зменшити інфляційні ризики для успішного ведення бізнесу в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Рішення Правління НБУ «Пропозиції стосовно розроблення Основних засад-грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51942276>
2. «Державне регулювання економіки» Швайка Л.А. Навчальний посібник / К.: Знання, 2006. – 435 с.
3. Постанова НБУ «Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та короткострокову перспективу» від 12 вересня 2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-17>
4. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства: [моногр.] / О.В. Побережець. – Херсон: Видавництво Грін Д.С., 2016. – 500 с.
5. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення: [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. –

№ 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>.

6. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.

7. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise: [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111-115. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.

8. Maslennikov Ye.I. The instrumental providing of strategic management system of foreign economic activity of enterprises / Ye.I. Maslennikov, N/I/ Lenska // Odesa National University Herald. – Series: Economy. – 2016. – Volume 21. Issue 11. – P. 26-33. (0,95 д.а.).

9. Масленніков Є.І. Методичні підходи до формування стратегічних завдань зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Є.І. Масленніков, В.В. Беякова // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 11/5. – С. 13-16. (0,56 д.а.).

10. Масленніков Є.І. Корпоративна культура в системі управління персоналом / Є.І. Масленніков, А.А. Кашубський // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 5/2. – С. 41-45.

11. Maslennikov Ye.I. Identifying areas and components of the management decisions for small industrial enterprises the second and third group of simplified tax system / Ye. Maslennikov, O. Balan, N. Selivanova // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. – № 3. – С. 257-266. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2017_3_257_266.pdf